

4 HEVOSEN HYVINVOINTI

Seppo Hyypää

Tallipaikka hevoselle voi löytyä ammattilaisen pitämästä valmennus- tai hoitotallista, mutta myös oman kotitallin perustaminen houkuttelee monia. Aina ei kuitenkaan ymmärretä, kuinka paljon tietoa, taitoa ja kokemusta hevosien pitäminen vaatii. Hevosien pito on myös kallista, sitovaa ja aikaa vievää.

Joskus perheen suurin asiantuntemus on 10-vuotiaalla ratsastuksesta innostuneella tyttärellä, jonka vanhemmillä ei ole kokemusta hevosista. Hevonen voidaan kuitenkin päätyä ottamaan omaan paikkaan, varsinkin kun itse hevonen ehkä saadaan edullisesti tai jopa ilmaiseksi. Omassakin tallissa hevosien ruokinta, kuitutus, kaviohoito, ennaltaehkäisevä terveydenhoito ja mahdollisten sairaustapauksien hoito sekä paikkojen kunnossapito aiheuttavat aina huomattavia kustannuksia, joita ei ehkä osata ennakoita realistisesti. Terveenä pysyäkseen hevonen tarvitsee säännöllistä päivittäistä hoitoa seitsemänä päivänä viikossa, joten myös oma ajankäyttö ja elämäntilanne on arvioitava kriittisesti ennen hevosen ottamista omaan hoitoon.

Hevosien omistaja on avainhenkilö hevosen hyvinvoinnin turvaamisessa. Koska alalle tulee jatkuvasti uusia hevosenomistajia, koulutuksen, neuvonnan ja käytännön taitojen opetuksen tarve on suuri. Myös hevosenomistamisen muodot moninaistuvat. Hevosen voi omistaa yhdessä, isossakin kimpassa, mikä on yleistä raviurheilussa. Kimppahevosen hyvinvoinnista vastaa usein ammattilainen. Kimppaomistuksessa myös taloudellinen rasite yhtä yksittäistä osaomistajaa kohden on pienempi.

Eläinten hyvinvoinnin merkitys ja arvostus sekä etäinen keskustelu hyvinvointikysymyksistä ovat entisestään lisääntymässä länsimaaisessa yhteiskunnassa. Tämä näkyy myös hevosalalla, alan koulutuksessa ja sisäisessä keskustelussa. Oikeutus sille, että hevosia käytetään kaikkiin niihin toimintoihin, mihin niitä nykyään käytetään, lähtee siitä, että hevosenpidossa

◀ Kuva: Petri Volanen

edistetään terveyden ylläpitämistä ja otetaan huomioon hevosen fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet vähintään eläinsuojelulain edellyttämällä tavalla. Kunnan ja kunnallisten viranhaltijoiden rooli ja tehtävä eläinsuojelulaissa määriteltyinä valvonnan paikallisina viranomaisina on omalta osaltaan vastata alalla esiintyvään neuvonnan ja opastuksen tarpeeseen ja olla mukana hyvinvointia koskevassa keskustelussa.

4.1 HEVOSEN TARPEET

Ruuhonsyöjä

Hevonen on ruohon syöntiin erikoistunut aroeläin, joka laiumella käyttää syömiseen 10–16 tuntia vuorokaudessa. Harvat ruokintakerrat, vähäinen heinän määrä (alle 1,5 kg/100 elopainokiloa) ja huonolaatuinen heinä heikentävät hevosen terveyttä. Terveystarpeet ovat myös isot väkirehun kerta-annokset (yli 400 g/100 elopainokiloa), sillä hevoset eivät ole erityisen hyviä sulattamaan viljan tärkkelystä.

Jokaisessa tallissa tarvitaan rehujen varastointiin rehutilat. Karkearehu (heinä, esikuivattu säilörehu) vie runsaasti tilaa, joten varastointitilaa on varattava riittävästi. Väkirehut (kaurat ja valmisrehut) on varastoitava niin, että hevonen ei pääse niihin käsiksi, jos se pääsee vahingossa irti. Varastointitilaa on oltava myös hevosten varusteille, kuivikkeelle ja lannalle.

Liikkumaan luotu

Hevosella on voimakas tarve liikkua. Aroeläimenä hevosella on hyvä kestävyys, sillä villihevoset liikkuvat välillä pitkiäkin matkoja (yli 30 km päivässä) ruuan perässä. Pysyäkseen hengissä villihevosien on pitänyt pystyä juoksemaan pakoon pedoilta. Niinpä hevonen kykenee liikkumaan lyhyitä matkoja todella nopeasti (jopa 60 km/h). Nykyhevosella saaliseläimen vaistot ovat edelleen tallella. Säikähtiessään hevonen juoksee ensin karkuun ja vasta sitten pyrkii selvittämään epäilyttävän kohteen vaarallisuuden. Paetessaan hevonen

▲ Nuoret oriit kesälaitumella. Kuva: Irina Keinänen

ei useinkaan harkitse, mistä sen kannattaa kulkea. Nämä ominaisuudet tekevät hevosista aina hieman arvaamattomia.

Hevonen tarvitsee tilaa liikkumiseen. Hevosia liikutetaan pääasiassa ratsastuskentällä, ratsastusmaneesissa, maastossa ja pienillä hiekkateilla. Tiellä ja maastossa liikkumisesta kerrotaan kohdassa 5.4 Hevonen liikkuu.

Muun liikenteen seassa hevosella liikkumisessa on aina riskinsä, sillä pelästyessään hevonen voi rynnätä hallitsemattomaan pakoon. Viisisataakiloista hevosta ei kukaan halua autonsa konepellille. Raju pakotilanne on erittäin vaarallinen myös hevosen ratsastajalle tai ohjastajalle sekä hevoselle itselleen. Turvallisten liikuntapaikkojen lisäksi tallialueella tulisi olla tilaa tarhoille, jotta hevosilla on mahdollisuus liikkua niinäkin päivinä, kun niitä ei ratsasteta tai ajeta.

Ulkoilmaeläin

Oikein ruokittu hevonen pärjää hyvin selvästi viileämmässä kuin ihminen. Hevoset, jotka ovat jatkuvasti ulkona, kasvattavat suojakseen paksun talvikarvan ja viihtyvät ulkona varsin huonossakin säässä, vaikka tarjolla olisi asiallinen säänsuoja. Karvan paksuudessa on rotueroja, ja rodun sisälläkin yksilöiden välillä voi olla melkoisia eroja. Talvisin kilpahevosilta ajellaan usein karvat pois, sillä muuten niiden kuivuminen hikoilun ja pesun jälkeen kestäisi kohtuuttoman kauan. Ajeltuja hevosia joudutaan loimittamaan, jotta ne eivät vilustuisi. Kaikkein herkimpiä vilustumaan ovat alle vuoden ikäiset varsat. Niillä ei ole rasvaa eristeenä ihon alla kuten vanhemmilla hevosilla, sillä niiden energia kuluu kasvamiseen ja liikkumiseen.

Mikäli hevoset ovat valvonnan alla ja voidaan ottaa sisätiloihin sään niin vaatiessa, tarhoissa ja laitumella ei tarvita säänsuojaa. Mikäli säänsuoja on oltava, sellaiseksi riittää puusto tai kolmiseinäinen katos.

Varsinkin talvella hevoset viettävät usein paljon aikaa sisätiloissa. Talli-ilman laatu on yksi tärkeimmistä hevosen terveyteen vaikuttavista asioista. Talli-ilmaan tulee runsaasti pölyä rehuista, kuivikkeista ja itse hevosista. Kosteutta tulee hevosista, pesupaikalta ja ulkoilmasta ilmankosteuden ollessa korkea. Ammoniakkaa tulee virtsasta ja lannasta. Homeitiöitä tulee rehuista ja kuivikkeista sekä mahdollisesti tallirakenteista. Jotta talli-ilma pysyy hyvänä, talli on pidettävä puhtaana ja ilmanvaihdon on oltava kunnossa. Ilmanvaihdon mitoitusperusteina käytetään minimille 50 m³/h ja maksimille 380 m³/h hevosta kohti.

Tallin optimilämpötila on 5–12 astetta, mutta hevonen sopeutuu hyvin myös kylmempään. Talvella ulkolämpötilan painuessa alle -10 asteen tarvitaan käytännössä lisälämmitystä, jotta ilmanvaihto voitaisiin pitää riittävänä tallin lämpötilan laskematta niin, että vesijohdot eivät jäädy. Liian korkea lämpötila lisää virtsasta haihtuvan ammoniakkin määrää talli-ilmassa voimakkaasti.

Laumaeläin

Villihevosen ovat sosiaalisia eläimiä, jotka elävät laumoissa. Hevosen sosiaalisuus on mahdollistanut sen, että ihminen on kesyttänyt hevosen käyttöönsä.

- ▲ Kansainvälisesti menestynyt esteratsastaja Mikael Forstén on todennut: ”Meidän on palveltava hevosta 23 tuntia 59 minuuttia vuorokaudessa, jotta voimme odottaa sen palvelevan meitä suorituksen ajan.” Kuvassa Grand Prix -esteradalla Rosa Ruutsalo ja Whisper. Kuva: JB-kuvaus

Kesytkin hevoset viihtyvät ympäristössä, jossa saavat olla tekemisissä lajitoveriensä kanssa. Laumaan voi kuulua myös muita kuin hevosia. Kaikkia hevosia ei voi kuitenkaan esimerkiksi tarhata yhdessä.

Vaikka hevonen on hyvin sosiaalinen eläin, hevoslaumassa ei vallitse tasa-arvo, vaan varsin tiukka arvojärjestys. Kun oudot hevoset kohtaavat, yhteenotto voi olla hyvinkin rajua, kun arvojärjestys selvitetään. Järjestyksen selvittyä rauha yleensä palaa laumaan, sillä arvojärjestyksen ylläpitoon riittävät tavallisesti pienet huomautukset ylempiarvoiselta. Kaikki hevoset eivät kuitenkaan tule toimeen keskenään. Luonnossa se johtaisi jonkin yksilön karkottamiseen laumasta, mutta nykyisessä hevosenuroissa se ei ole mahdollista. Niinpä ihmisen on aina arvioitava tarkasti, mihin karsinoihin hevoset laitetaan tallissa ja mitkä hevoset tarhataan yhdessä tai vierekkäisissä tarhoissa.

Villihevosten laumoissa on yleensä yksi ori tammojen kanssa. Oriit, jotka eivät ole onnistuneet valloittamaan itselleen omaa tammaporukkaa, elävät omis-

sa poikamieslaumoissaan. Erityisesti tallissa, jossa on sekä oriita että tammoja, oriit on yleensä pakko pitää erillään toisistaan, jotta vältetään rajulta yhteenotolta.

4.2 HEVOSEN PITOJA KOSKEVAT TILAVAATIMUKSET

Hevosen hyvinvointi riippuu siitä, miten hyvin hevosen hoito ja ympäristö vastaavat sen tarpeita. Lainsäädännössä asetetuilla hevosen pitoa koskevilla tilavaatimuksilla pyritään turvaamaan hevoselle olosuhteet, jotka eivät vahingoita hevosta eivätkä vaaranna sen terveyttä tai hyvinvointia.

Hevosen hyvinvoinnin valvonnassa ympäristön arviointi korostuu. Tämä johtuu siitä, että on helpompi valvoa asioita, joita voidaan mitata esimerkiksi mittanauhalla, kuin arvioida hevosen hoidon tasoa. Hyvisäkään, mitat täyttävissä tiloissa hevosen ei ole kuitenkaan hyvä olla, jos sen päivittäisessä hoidossa, ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa tai sairaustapauksien hoidossa on merkittäviä puutteita.

Hevosen kannalta tallin tärkeimpiä ominaisuuksia ovat hyvä ilmanlaatu, riittävä tila (varsinkin karsinoiden koko) ja mahdollisuus kontakteihin muiden hevosten kanssa. Hevosen karsina tai pilttuu on sijoitettava siten, että eläimellä on vähintään kuulo- ja näköyhteys pitopaikassa tapahtuvaan toimintaan. Hevosen ruokintaan ja juottoon tarkoitetut astiat ja telineet on sijoitettava pitopaikkaan siten, että hevonen voi syödä ja juoda luonnollisella tavalla. Sähköjohdot ja -laitteet on tarvittaessa suojattava tai sijoitettava siten, että ne ovat hevosen ulottumattomissa.

Pitopaikan sisäkorkeus

Vuoden 2014 alusta kaikkien tallien sisäkorkeuden on oltava vähintään 2,20 metriä. Mikäli hevosen säkäkorkeus ylittää 1,47 metriä, tämäkään ei riitä. Isompien hevosten tallien sisäkorkeuden vähimmäiskorkeusvaatimus saadaan kertomalla hevosen säkäkorkeusluvulla 1,5. Esimerkiksi jos hevosen säkäkorkeus on 1,70 metriä, tallin sisäkorkeuden on oltava vähintään 2,55 metriä.

▲ Amerikan minihevosen ja shire-hevosen Harjun hevossessuilla. Kuva: Heljä Kämäräinen

Pitopaikan pinta-alan vähimmäiskoko kaikissa talleissa vuoden 2014 alusta:

1. Hevonen yksin karsinassa

Hevosen säkäkorkeus (m)	Karsinan pinta-ala (m ²)	
Enintään 1,08	4	Pykälää ei sovelleta silloin, kun kyseessä on hevosen tilapäinen ja lyhytaikainen säilyttäminen kilpailu-, näyttely- tai muun vastaavan matkan aikana Yhdeksän neliömetrin kokoinen karsina täyttää eläinsuojeluasetuksen kokovaatimukset isoillekin hevosille.
> 1,08 mutta enintään 1,30	5	
> 1,30 mutta enintään 1,40	6	
> 1,40 mutta enintään 1,48	7	
> 1,48 mutta enintään 1,60	8	
> 1,60	9	

2. Useampi hevonen samassa karsinassa

Ryhmäkarsinan vähimmäiskoko hevosta kohden		
Täysikasvuinen hevonen	Yksittäiskarsinan pinta-ala	Varsomiskarsinan kokoon sovelletaan ryhmäkarsinan mittoja (täysikasvuinen hevonen + alle 12 kuukauden ikäinen varsa).
12–24 kk ikäinen nuori hevonen	75 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	
Alle 12 kk ikäinen varsa	50 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	

3. Pihatot

Pihaton makuuhallin vähimmäiskoko hevosta kohden (ei sisäruokintaa)		
Täysikasvuinen hevonen	80 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	Pihatossa yksittäisillä hevosilla ei ole omia karsinoita, vaan hevoset saavat vapaasti liikkua piha-alueen ja sisätilojen välillä.
12–24 kk ikäinen nuori hevonen	60 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	
Alle 12 kk ikäinen varsa	40 % yksittäiskarsinan pinta-alasta	

Kun hevosia pidetään ryhmässä, on jokaista alkavaa kymmenen hevosen ryhmää kohden oltava käytettävissä sairaskarsina tai muu asianmukainen, tarvittaessa lämmitettävä tila hevosten ryhmästä erottamista tai hoitoa varten.

4. Pilttuut

Hevosten pito kytkettynä pilttuussa on sallittua. Pilttuussa pidosta keskustellaan. Hevosen kytkemiseen käytettävän riimin on oltava sellaisesta materiaalista, joka ei vahingoita hevosta. Kytketyn hevosen on voitava syödä, käydä makuulle ja levätä luonnollisella tavalla.

- Pilttuun leveyden on oltava vähintään hevosen säkäkorkeus lisätynä 10 senttimetrillä ja pilttuun pituuden vähintään hevosen pituus lisätynä 25 senttimetrillä.
- Pilttuiden väliseinän kiinteän osan korkeuden on oltava vähintään hevosen säkäkorkeus kerrottuna luvulla 0,9.

5. Tarhat

Ulkotarhojen minimikokoa ei ole laissa säädetty, mutta kooksi voidaan käytettävissä olevan tilan mahdollistaessa suositella noin 1000–2000 m² + 250 m² per lisähevonen. Aitojen on oltava hevoselle turvalliset ja helposti havaittavat. Esimerkkejä hyvistä aitamateriaaleista ovat lankku, metalli- tai muoviputki ja leveä aitanauha. Piikkilangan käyttö on kielletty niin tarhoissa kuin laitumilla. Aitojen kunto on tarkistettava säännöllisesti ja havaitut viat korjattava viivytyksettä. Pohjan on oltava hevoselle sopiva. Kunnostetuissa pohjissa hiekka on ylivoimaisesti suosituin materiaali. Valitettavasti jotkut hevoset joko syövät hiekkaa tai sitä kulkeutuu maasta syötetyn rehun mukana elimistöön niin paljon, että ne sairastuvat, osa henkeä uhkaavasti. Katso lisätietoja kohdasta 5.2 Hyvällä suunnittelulla riittävästi tilaa.

4.3 ELÄINSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ JA SEN VALVONTA

Aluehallintovirasto, kunnaneläinlääkäri, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija ja poliisi valvovat eläinsuojelulain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Uusi laki on valmisteilla (2014).

Eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/96) koskevat kaikkia kotieläimiä. Lain tarkoitus on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta sekä edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Lisäksi edellytetään, että eläinten pidossa edistetään eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otetaan huomioon eläinten fysiologiset ja käyttäytymistarpeet. Eläinsuojeluasetuksessa annetaan tarkempia säännöksiä siitä, mitä on pidettävä tarpeettomana kärsimykseen, kivun ja tuskan tuottamisena eläimille.

Erityisesti hevosta koskevia tarkempia määräyksiä on valtioneuvoston asetuksessa hevosten suojelusta (588/2010), jota on täsmennetty 24.10.2013. Päätöksessä on esitetty hevosten pitopaikkojen minimivaatimukset sekä hevosten hoitoa, kohtelua ja käsittelyä kuin myös ulkotarhaa ja laidunta koskevat vaatimukset.

Edellistä tiukempia vaatimuksia tilojen suhteen on tuettavaa rakentamista koskevassa asetuksessa [Asetus tuettavaa rakentamista koskevista hevostalouksrakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (764/2009)]. Tämän asetuksen vaatimukset esimerkiksi tallikäytävien leveydestä ovat voimassa vain silloin, kun yrittäjä hakee ELY-keskuksen kautta investointitukia uudisrakentamiseen.

Luonnollisesti tallirakentamisessa on noudatettava eläinsuojelulainsäädännön lisäksi myös kaikkia muita rakentamista koskevia lakeja ja määräyksiä.

Mitä kunta voi tehdä?

- Huolehtia hevostilojen ja -alueiden kaavoituksessa kohtuullisesti tilan riittävydestä ja toimintojen yhteensopivuudesta.
- Huolehtia kunnaneläinlääkäriin ja eläinlääkäripäivystyksen riittävästä resurssista.
- Tehdä yhteistyötä hevosalan yhdistysten ja yritysten kanssa, jotka vuorostaan toteuttavat käytännön neuvontaa jäsenistölleen ja asiakkailleen.